

Lacsny Márton:

A HONVÉDELMI KÖTELÉK ELNEVEZÉSŰ PROGRAM TANULSÁGAI ÉS A FEJLESZTÉS LEHETSÉGES IRÁNYAI

ÖSSZEFOGLALÓ: A Honvédelmi Kötelék elnevezésű programot Hende Csaba honvédelmi miniszter azzal a szándékkal hirdette meg 2013 márciusában, hogy a honvédség és a társadalom minél szélesebb körű és a program eredményei alapján egyre bővülő interakciója nyomán a honvédelem ügyét, annak alapvető fontosságát sikerüljön az egész magyar társadalom számára tudatosítani. A program tervezése és az egyes elemek végrehajtása során a szervezők¹ számos problémával szembesültek. Jelen írás magukról a problémákról csak érintőlegesen tesz említést, azonban megkísérel bizonyos konkrét javaslatokat megfogalmazni a részben felépített rendszer továbbfejlesztésére és a megteremtett értékek megőrzésére vonatkozólag.

KULCSSZAVAK: civil védelmi képesség, civil-katonai kapcsolatok, hazafias és honvédelmi nevelés

BEVEZETÉS

A rendszerváltás óta Magyarországon először a 2014–15-ös tanév során rendeztek először felmenő rendszerű, egységes tematika szerinti országos honvédelmi versenyt.² A verseny legfontosabb tapasztalata már a 2014. áprilisban tartott „tesztüzemből” egyértelműen kiderült, miszerint a Magyar Honvédség alakulatainak megvan az a képessége, hogy az ország összes megyéjében egy-egy helyszínen ilyen típusú versenyt rendezzen, és ugyanezt a feladatot képes felmenő rendszerben is végrehajtani. A program és a versenyrendszer tesztüzemének tapasztalatait már korábban publikáltam.³ Azóta a versenyrendszer már működik, és annak adatai is rendelkezésre állnak, így látható a fejlődés, valamint a jövőre nézve megfogalmazhatók bizonyos javaslatok. Jelen írásban a Honvédelmi Kötelék program és a versenyrendszer tapasztalataiból kiindulva kísérek meg javaslatokat megfogalmazni a program továbbfejlesztése érdekében.

A kiindulási helyzet a következő. A verseny felmenő rendszerben megyei szinten megrendezett első fordulójára országszerte 292 csapat nevezett, ami összesen 1168 gyerek részvételét jelenti.⁴ Tekintettel arra, hogy az alakulatok és helyszínek kapacitása a szervezés tapasztalatai alapján nagyságrendileg megyénként 30 csapat részvételét teszi lehetővé, megyei szinten ennek a létszámnak maximálisan a duplája, azaz kb. 600 csapat (2400 versenyző) fogadása lehetséges. Mivel a Honvédelmi Kötelék program egy olyan kezdeményezés volt,

¹ A szerző 2014. február 3. napjától a HM Miniszteri Kabinetiroda irodavezetőjeként, majd a Honvédelmi Kötelék Programiroda vezetőjeként első számú felelőse volt a Honvédelmi Kötelék program kidolgozásának.

² http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/49796/honvedelmi_kotelék_orszagois_donto_-_versenykiiras.pdf (Letöltés időpontja: 2015. 07. 21.)

³ Lacsny Márton: Honvédelmi Kötelék – ígéretes kezdeményezés a civil honvédelmi képesség fejlesztése érdekében. Honvédségi Szemle, 2016/1.

⁴ Ez a létszám kb. 13%-os növekedést jelent a tesztüzemben tapasztalt 1032 fős létszámhoz képest, ami örömteli eredmény, de a végrehajtó állomány kapacitását lényegében ugyanolyan mértékben terhelte meg, mint a tesztüzem.

amelynek célja, hogy a honvédelem ügyét minél szélesebb körben népszerűsítse, megállapíthatjuk, hogy a 2400 fős létszám csak akkor szolgálja az eredeti célt, ha ezt a létszámot már egy korábbi selejtezőn választották ki, vagyis eggyel alacsonyabb szinten is van valamilyen verseny. Azt is megállapíthatjuk, hogy a Magyar Honvédség alakulatainak a helyi vagy járási szintű versenyek megszervezésére nincs kapacitása, vagyis ki kell dolgozni egy olyan megoldást, amely lehetővé teszi a versenyek és egyéb programok megszervezését, és a színvonal mellett biztosítja az egységes tematikát és a felkészülés lehetőségét a versenyzők számára. A kérdés tehát: mi kell ahhoz, hogy a HM középiskolás diákokat célzó programjának elemei lehetőleg minél több helyre eljussanak, és lehetséges legyen azokat helyi vagy járási szinten megszervezni?

A kiindulási feltételek a következők:

Nyilvánvaló, hogy a tematika biztosítása a HM feladata.

Ismert, hogy a HM-nek nincs megfelelő eszközzrendszere arra, hogy az egységes tematikát egészen a járási szintig eljuttassa.

A HM Védelmi Hivatal az egyetlen olyan honvédelmi szervezet, amelynek járási szintig van apparátusa, ami alkalmas lehet arra, hogy egy ilyen tevékenységet koordináljon.

Míndezen alapján a feladat a következő:

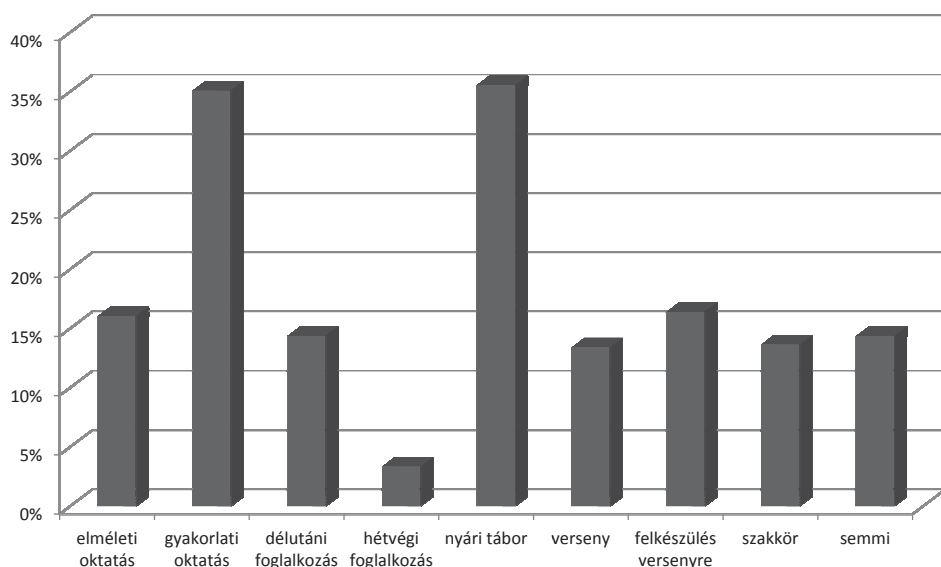
1. A HM Védelmi Hivatal apparátusát fel kell készíteni a járási szintű koordinációra,
2. ki kell dolgozni a járási szinten megvalósítható egységes versenytematikát,
3. meg kell szervezni a központi koordinációt,
4. meg kell találni azokat a szervezeteket, amelyek járási szinten alkalmasak a végrehajtásra,
5. ezeket a szervezeteket fel kell készíteni és
6. egységes rendszerbe kell szervezni a végrehajtás érdekében.

A kérdést inentől kezdve úgy is meg lehet fogalmazni, hogy: Az egyes szinteken milyen intézkedések szükségesek a feladat végrehajtásához?

JÁRÁSI SZINT

Az intézkedési rendszer célcsoportja a középiskolás diákok korosztálya, ezért logikus, hogy a középiskolák legyenek a fókuszban. Mivel nincs minden járásban középiskola, ezért kezdetben azokat a járásokat (és tankerületeket) érdemes célba venni, amelyekben van. A középiskolával rendelkező járásokban a helyi védelmi bizottság titkárának ki kell alakítania a megfelelő kapcsolatot a járásban található középiskolák igazgatóival, és meg kell találni a megfelelően motiválható tanárokat, akik az iskolákon belül tudják szervezni a program keretei közt folytatható tevékenységeket. A tanárokon kívül minden járásban meg kell találni azokat a civil szervezeteket, melyek tevékenysége a program célrendszeréhez igazítható. A program ezen szervezetek működését nem támogatja anyagilag, csak lehetőséget biztosít számukra a megjelenésre a program közös rendezvényein és felületein. A továbbiakban az együttműködő szervezetek tevékenységét úgy kell szervezni, hogy azok ne csak egy laza együttműködés részesei legyenek, hanem valóban tagszervezetekké válhassanak és a rendszer integráns részei legyenek. A központi szinten kialakítható szakági rendszer ennek megfelelő bázisa lehet.

Rendkívül lényeges eleme a rendszernek, hogy a napi tevékenységet ezen a szinten kell elkezdeni olyan programokkal, amelyek szabadidőben kínálnak foglalkozásokat a célcsoport tagjai számára. Természetesen el lehet indulni a mindennapos testneveléstől a délutáni szakköri foglalkozásokon át bármivel, de a lényeg mindenképpen az, hogy a célcsoport tagjai tematikusan, szabadidejükben élményszerű foglalkozásokon vegyenek részt. Értelemszerűen

A honvédségi tematikájú foglalkozásokra vonatkozó igények

Forrás: *A szerző saját felmérése, 2015–2016*

a rendszernek szüksége van egy-két pilotra, amelyeken keresztül tesztelni lehet a működőképességet, azonban ezek a jelenleg működő egyesületek működésével, valamint az igények ismeretében megteremthetők. Az ábra mutatja, hogy a magyarországi középiskolák részéről milyen honvédségi tematikájú foglalkozásokra lenne igény.

MEGYEI SZINT

A megyei szint az, ahol jelenleg is rendelkezésre áll a versenyek megrendezéséhez szükséges logisztika 100%-a. A versenyeket ugyan alakulatok szervezik és nincs minden megyében katonai alakulat, de a logisztika civil szervezeteknél, önkormányzatoknál és egyéb hasonló helyeken rendelkezésre áll. Az alakulatra mint rendezőre valójában csak azért van szükség, hogy legyen egy központilag utasítható felelős szervezet, amely képes az adott feladatot végrehajtani és egyben a honvédelem eszméjét fegyelmezett és professzionális módon megjelentíteni. Minden megyében több középiskola található, és minden megyében van olyan szervezet, amely honvédségi szempontból értelmezhető tevékenységet végez. Ha alakulat nincs is, hagyományörző egyesület, lövészegylet, polgárőr egyesület vagy cserkészcsapat mindenütt található. Ezen túlmenően minden megyében vannak akár témakör szerinti programok megrendezésére alkalmas helyszínek: lőterek, sporttelepek, kalandparkok és beltéri programok tartására alkalmas művelődési központok és sportsarnokok. Ennek megfelelően a járáásokban szervezett tevékenységekre megyei szinten lehet tematikus napokat és több járási alapszervezetet megmozgató programokat rendezni. Ezek megszervezésével kapcsolatban logisztikai akadály lehet, hogy a célcsoport tagjai tipikusan a járási szinten tudnak önállóan közlekedni, vagyis a megyén belüli utazás felnőtt kísérő bevonását feltételezi. Természetesen, ha a kellő aktivitás járási szinten megvan, akkor ez nem jelenthet valódi gondot. Gyakorlati értelemben ez szombati napokra tervezett szabadidős élményprogramok szervezését jelenti, amelyek keretei közt tematikus foglalkozásokon lehet honvédségi szempontból hasznos ismereteket tanulni, mint például: tájékozódás, elsősegély, hagyományörzés, bűnmegelőzés.

Optimális esetben ezekből minden megyében a megyei védelmi bizottságok bevonásával évente 6–12 alkalmat meg lehet szervezni.

Mivel megyei szinten a Magyar Honvédség alakulatai bonyolítják le a honvédelmi versenyeket, ezt a tevékenységet fenn kell tartani és lehetőség szerint további programokkal szükséges bővíteni. Azok a megyék, ahol alakulat is található, ebben a tekintetben előnyben vannak, hiszen ott az alakulat csapatünnepe erre megfelelő lehetőséget biztosít, amelyre csak rá kell szervezni a programokat. Ahol csak egy bajtársi vagy hagyományörző egyesület található, ott ezeket is be lehet vonni a tevékenységbe, és mivel ezek jellemzően az adott megyében korábban működött alakulat bázisán alakultak ki, ez tevékenységük színvonalát is biztosítja, így a rendszer elvi támogatása és esetleges logisztikai segítség nyújtása mellett képesek színvonalas programokat rendezni.

KÖZPONTI SZINT

A versenyek és további szabadidős programok tematikájának kidolgozása elsősorban a központban kell hogy történjen, ami természetesen nem zárja ki, hogy a központ helyi kezdeményezéseket is támogatásban részesítsen. A kiindulás tehát a „worst case scenario”, ami szerint a munkát nem fogja senki elvégezni a központ helyett. Ismerve az országszerte létező helyi kezdeményezéseket, lehet arra számítani, hogy a helyzet ennél sokkal jobb és a gyakorlatban a munka elsősorban abból áll majd, hogy a különböző helyi kezdeményezéseket hozzá kell illeszteni az egységes tematikához. Létre kell hozni egy központi adatbázist a programban részt vevő diákok nyilvántartására. Ez több okból lehet fontos:

- a diákok aktivitását nyilvántartva lehet jutalmazni a legaktívabbakat;
- közvetlenül el lehet érni a diákokat a program üzeneteivel, ajánlataival;
- a későbbiekben ez a nyilvántartás fogja tartalmazni azokat az állampolgárokat, akik már rendelkeznek bizonyos előképzéssel;
- kellően nagy méretű adatbázis önmagában is értéket képvisel, hiszen közvetlenül és legalisan ér el potenciális résztvevőket – ez akár piaci szponzorok bevonására is lehetőséget biztosíthat;
- a kellően nagy adatbázis a potenciális együttműködő szervezetek számára is vonzerőt jelent, hiszen jóval szélesebb körben népszerűsítheti tevékenységét és gyűjtheti támogatóit.

A részt vevő diákok nyilvántartásán túl regisztrálni szükséges az együttműködő szervezeteket is. Ezt központilag lehet intézni, azonban a nyilvántartásba vételt meg kell előznie egy szabványosított akkreditációnak.

Ha például egy vidéki kisváros sportegyesülete – felismerve a fent részletezett előnyöket – csatlakozni kíván a programhoz, akkor meg tudja keresni a helyi védelmi bizottság titkárát, aki meglátogatja az egyesületet, megismeri célkitűzéseit, tevékenységét, tagjait, és megállapítja, hogy mindezeket össze lehet-e egyeztetni a program célkitűzéseivel. Amennyiben a válasz igen, úgy nyilvántartásba veszi az egyesületet, ami azzal jár, hogy a szervezet ettől kezdve elmondhatja magáról, hogy része az országos rendszernek és használhatja a program által kínált márkanevet. Ez természetesen javítja az egyesülettel szembeni közbizalmat, hiszen egy honvédség által vizsgált és akkreditált egyesületbe minden szülő szívesebben engedi el a gyermekét.

A megfelelően kialakított adatbázis tehát nemcsak a nyilvántartást szolgálja, hanem egyfajta közösségi portálként is működik, ahol – regisztrációt követően – minden érdeklődő nyomon követheti saját aktivitását, kommunikálhat társaival, programokra jelentkezhet és értesülhet

az aktuális hírekről a programmal kapcsolatban. A regisztráció során a regisztráló önkéntesen adja meg bizonyos adatait, amelyek nem minősülnek különleges személyes adatoknak. Ezt követően a rendszer ezeket nyilvántartja annak érdekében, hogy a megadott adatok alapján követhető legyen a tag aktivitása (pl. mely programokon vett részt). Ennek eredményeként a tag előrehaladását a rendszer képes nyomon követni, és a legaktívabbakat jutalmazni tudja. Ehhez természetesen a jutalmazás rendszerét is ki kell dolgozni. A közösségi portál funkcionalitásával kapcsolatban igen tágak a lehetőségek, annak tervezése önálló szakmai feladat, amely a politikai akarat megfogalmazását követően önálló felső vezetői intézkedést igényel. Összehasonlításul a Fogyatékosok Országos Diák- és Szabadidősport Szövetségének internetes alapú adatbázisa⁵ nagyságrendileg 10 millió Ft-os keretből valósult meg.⁶

Természetesen az akkreditációnak szigorú szabályokhoz kell kötődnie, és szabályos időközönként felül kell vizsgálni azt annak érdekében, hogy a márkanév ne erodálódhasson. Ennek megfelelően központilag ki kell alakítani a szabályrendszert, ami természetesen nyilvánosan elérhető, hogy minden csatlakozni kívánó szervezet és érdeklődő diák, tanár vagy szülő megismerhesse azt. A központi szint talán legfontosabb feladata a szabályrendszer és az alapelvek kialakítása, amelyekkel a központ saját maga számára is megfogalmazza a működés kereteit. A szabályrendszer hiánya igen komolyan megmutatkozott, amikor a Honvédelmi Kötelék program meghirdetését követően – valószínűleg a határozott operatív irányítás hiánya miatt is – a tervezés kezdeti fázisában levő programot egyfajta sporttámogatási rendszerként próbálták megjeleníteni, és országos sportági szakszövetségekkel kezdődtek egyeztetések, amelyeket a résztvevők saját elképzelésük alapján folytatták anélkül, hogy a szabályrendszer és a hozzá tartozó kommunikációs stratégia ki lett volna dolgozva. Ennek kapcsán két sarkalatos hibát lehet már most detektálni, ami a fejlesztés során tanulságul szolgálhat.

Az első: kidolgozatlan rendszert kezdtek el félreérthetően kommunikálni, ami miatt mindenki a saját anyagi érdekét látta benne és értelemszerűen nagy volt a tolongás. Ezzel a még nem is létező rendszer teljesen felhígult olyan érdeklődőkkel, akiknek a tevékenysége alig egyeztethető össze a valódi célokkal. Tarokkozó idős hölgyek baráti körének lehet nagyon hazafias értékrendje, de a rendszer céljaihoz kevésbé tudnak hozzájárulni, azonban ha nincs olyan szabály, amely őket kívül tartja, akkor, személyes kapcsolataikat is felhasználva, részt tudnak benne venni. A probléma természetesen nem az, hogy ők is csatlakoznak, hanem az, hogy ezáltal kezelhetetlen módon felhígul a rendszer, és nem garantálható a minőség, ami viszont idővel a kezdeményezés és a név eróziójához vezet.

A második hiba: országos sportági szakszövetségekkel és egyéb ernyőszervezetekkel kezdtek el kommunikálni. Egy sportági szakszövetségnek csak sportegyesületi szintű tagjai vannak, és az a sportág szabályainak betartásáért és az országos versenyrendszer működtetéséért felelős, azonban nem tudja tagszervezeteinek szellemiségét garantálni. Ennek megfelelően nem képes tagjait arra rábírní, hogy magukévá tegyék a rendszer értékrendjét, pedig a fentiek szellemében akkreditációjuk csak ekkor lenne lehetséges.

A szabályrendszer kialakításának alapvető kérdése, hogy egy állampolgárnak vagy egy átlagos civil szervezetnek milyen lehetőségei vannak arra, hogy részt vegyen a programban. Nyilván a válasz attól is függ, hogy mennyire kíván az illető kötelezettségeket vállalni a program érdekében, illetőleg személy szerint mit vár attól. Ennek megfelelően lehet összeállítani

⁵ www.fodisz.hu (Letöltés időpontja: 2015. 07. 29.)

⁶ A szerző által egy minisztériumi egyeztetésen szerzett információ.

azt a rendszert, amelynek mentén értékelni lehet az elkötelezettséget és a programban kifejtett tevékenységet. Lehet ugyanis, hogy valaki szabadidejében vesz részt a tevékenységekben, mert ezt szereti csinálni, vagy épp a saját maga által létrehozott egyesületének munkatársa és az egyesület érdekében dolgozik. Ugyanakkor fontos, hogy legyenek a rendszerben olyan emberek, akik utasíthatók és irányíthatók. Persze ugyanolyan fontos azon résztvevők szerepe, akik önkéntesként, szabadidejükben végzik a tevékenységet, mivel ők adják a rendszer mozgalom jellegét. Ennek megfelelően a felálló rendszerben komplex módon lehet kezelni a benne tevékenykedő szervezeteket, és a tevékenységnek és színvonalnak megfelelően lehet honorálni az egyes emberek munkáját. Nyilván ez abban az esetben működőképes, ha az összes meglévő szervezetet ennek megfelelően kezeli a központ és valójában össze is méri a teljesítményeket. Ez nyilvánvalóan sérthet bizonyos érdekeket, hiszen léteznek olyan civil szervezetek, amelyeket a HM jelenleg is támogat anélkül, hogy értékelné tevékenységük hasznosságát. Ezeknek a szervezeteknek nyilvánvalóan nem érdeke, hogy a jövőben csak akkor kapják meg a támogatást, ha megfelelnek a felállított szigorú akkreditációs kritériumoknak. Ez természetesen politikai döntés kérdése, de a döntéshozó szempontjából fontos információ, hogy ha kivételt tesz, azzal a saját rendszerét gyengíti.

Alapvető jelentőségű, hogy ez a rendszer nem egy légüres térben létező újabb pénznyelő szervezet létrehozását jelenti. A rendszerbe integrálni kell a tényleges katonai szolgálaton kívüli összes honvédelmi tevékenységet a tartalékosok honvédelmi versenyétől a MATASZ tevékenységén át a honvéd sportegyesületek minősítésén⁷ keresztül egészen a falusi lövészegylet vagy polgárőr egyesület akkreditációjáig. Látható, hogy olyan feladatról beszélünk, amely nem pusztán a HM társadalmi kapcsolataira van hatással, hanem komoly haderőtervezési feladatokat is felvet.

Összefoglalva a központ feladatai a kezdeti időszakban:

- alapelvek megfogalmazása
- szabályrendszer kialakítása
- adatbázis és informatikai háttér kialakítása
- pilóták kijelölése és nyomon követése
- központi koordináció

KORMÁNYZATI SZINT

Magyarország kormánya minden évben napirendjére tűzi a védelmi felkészítés egyes kérdéseiről szóló előterjesztést, amelyben a központi közigazgatástól egészen a járási szintig feladatokat fogalmaz meg a védelmi igazgatás szervei számára. Ezen túlmenően a HM Védelmi Hivatal koordinációjában az egész magyar közigazgatás tevékenységének összehangolására létrejött az „Átfogó megközelítés akcióterv”,⁸ amely a civil-katonai-rendvédelmi együttműködést hivatott előmozdítani. Ennek alapján kormányzati szinten az eszközök adottak, semmi új dolgot nem kell kitalálni ahhoz, hogy a rendszer működjön, kizárólag a szándékra van szükség a végrehajtáshoz.

⁷ Logikus, hogy már a pilotprojektek is olyan szervezeteknél induljanak el, amelyek természetes módon kötődnek a honvédséghez. Ennek megfelelően az akkreditációt is ilyen szervezeteknél kell kezdeni, amelyek ráadásul fontos feladatokat látnak el és támogatást is kapnak erre.

⁸ Az akcióterv a hivatkozott kormányhatározat előterjesztésében szerepel, azonban a határozat szövegébe nem került átültetésre. Ezzel együtt a határozat 1. mellékletének 2. aa), ab), ac) és ad) pontjai hivatkoznak az akciótervben foglaltakra, amely akciók végrehajtásának ágazati tervezésében a szerző is tevékenyen részt vett.

Központi kormányzati szándék szükséges továbbá ahhoz, hogy azok a személyek, akik a rendszerben önkéntes alapon rendszeresen hasznos tevékenységet végeznek, ezt megfelelő színvonalon, megfelelő képzettség birtokában és megfelelő ösztönzés mellett tehessék. Ennek biztosítására logikus megoldás lehet, hogy ők – az önkéntes tartalékos rendszer keretében – megfelelő kiképzést kaphassanak, majd ezt követően az állandó lakóhelyüknek megfelelő szolgálati helyen teljesíthessék szolgálatukat. A politikai akarat megfogalmazásán túl a gyakorlati problémát a tényleges szolgálati idő nyilvántartása jelentheti, azonban ez véleményem szerint a megfelelő beszámolási kötelezettség előírásával is áthidalható. Tekintettel arra, hogy a kérdéses intézkedés több ponton igényli a vonatkozó jogszabályok módosítását, a kérdés rendezése kormány szintű döntést igényel, amellettt hogy természetesen a jogszabály-módosítások előkészítése a HM feladata.

Például egy vidéki iskola testnevelő tanára vállalhatja, hogy tartalékos tisztként a tényleges katonai szolgálatát úgy teljesíti, hogy délutánonként vagy hétvégenként honvédelmi szakkört szervez a környéken lakó diákoknak. Természetesen a szolgálatát nyilván kell tartani, és rendszeresen tovább kell őt képezni. Ez a helyi szintű aktivitásnak persze csak egy módja, ami már komoly elköteleződést jelent, azonban egy vidéki testnevelő tanár számára a kereset kiegészítése szintén komoly motivációt jelenthet.

ÖSSZEFOGLALÁS

Bár az eredeti tervek szerint alulról (is) szerveződő, mozgalom jellegű rendszer létrehozása a cél, a tervezésnek és a végrehajtásnak ebben az esetben mégis irányított módon kell történnie. Ebből a szempontból tehát elsődleges a politikai akarat megfogalmazása, ami jelen esetben a végrehajtáshoz szükséges erő-eszköz hozzárendelését is jelenti, ugyanis a HM rendelkezésére álló forrásokkal csak a tervezés és az első néhány intézkedés hajtható végre. A tervezés során természetesen figyelemmel kell lenni az egyes lépések végrehajtásának anyagi igényeire is, az azonban nem biztos, hogy a forrásokat csak a HM költségvetési fejezetének bővítése útján lehet biztosítani. A szükséges intézkedéseket egyenként is részletesen ki kell dolgozni. Jelen írás célja annak bemutatása volt, hogy ezek a szükségesnek gondolt intézkedések egy átgondolt rendszer részei, amelyek önmagukban is végrehajthatók ugyan, de csak az együttes hatásuk által lehet arra számítani, hogy a rendszer eredményeket tud majd felmutatni. Látható, hogy a központ feladatai a legtágabbak a tervezés során, ami logikus is, hiszen jelen pillanatban néhány lelkes civil kezdeményezéstől eltekintve ez az egyetlen hely, ahol a szakértelemnek és a kapacitásnak is rendelkezésre kell állnia ahhoz, hogy egy ilyen komplex rendszer megtervezésére kerüljön.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1138/2014. (III. 14.) Korm. határozat a védelmi felkészítés egyes kérdéseiről.

Lacsny Márton: *Honvédelmi Kötelék – ígéretes kezdeményezés a civil honvédelmi képesség fejlesztése érdekében*. Honvédségi Szemle, 2016/1.

http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/49796/honvedelmi_kotelek_orszagois_donto_-_versenykiiras.pdf

www.fodisz.hu